

οἶα ἢ Ἰλιάς καὶ ἢ Ὀδύσεια. Τὴν δοξασίαν ταύτην, κατὰ τὸ σύνθηρες, ἄλλοι μὲν ἀπεδέχθησαν ἄλλοι δὲ ἀπέρριψαν καὶ ἄλλοι πολυειδῶς ἐτροπολόγησαν· ἢ δὲ ἐπικρατεστέρα τὴν σήμερον γνώμη εἶναι ὅτι ἢ μὲν Ὀδύσεια ἔχει ἐνότητά τινα, ἢ δὲ Ἰλιάς φαίνεται μᾶλλον ἀπηρητισμένη ἐκ μονομερῶν καὶ ἐντέχνως πρὸς ἄλληλα ἡρμοσμένων ἄσμάτων, ποιηθέντων ὑπὸ διαφόρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους, αἰοιδῶν. Ἐν τούτοις τὸ περὶ τῆς χρήσεως ἢ μὴ χρήσεως τῆς γραφῆς ζήτημα ἀτόπως συνεδέθη μετὰ τοῦ περὶ τῆς ἐνότητος ἢ μὴ ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων ζητήματος· διότι τὰ ποιήματα ταῦτα δὲν ἀνεγινώσκοντο τότε, ἀλλ' ἀπὸ μνήμης ἀπηγγέλλοντο. Τοῦτο συνάγεται ἐξ ὄλων τῶν εἰδήσεων ὅσας ἔχομεν περὶ τῶν ραψωδῶν, καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι πολλοὶ τῶν αἰοιδῶν τούτων, καὶ αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, λέγονται τυφλοί, ὥστε οὗτοι ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ μνήμης ἐβαλλον καὶ διὰ μόνης τῆς μνήμης ἤσκούντο περὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπῶν. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον ἀναφέρονται εἰς Ἀθήνας ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ἀποστηθίσωσιν ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη ὑπάρχουσι παραδείγματα προφορικῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον διατηρήσεως ἐκτενεστάτων ποιημάτων. Ὅθεν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἠδύναντο ὁμοίως νὰ διατηρηθῶσιν ἄνευ γραφῆς, ἐκτὸς μόνον ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἔπασχον, φυσικῶ τῷ λόγῳ, τροπολογίας τινὰς περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἶαι, ὡς γνωστόν, ἀναφέρονται πολλαί.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς μυθικοὺς τούτους χρόνους. Οἱ θρησκευτικοὶ αὐτοῦ μῦθοι ἀπέχον βεβαίως πολὺ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἀλλ' ὅμως οἱ μῦθοι οὗτοι ἦσαν πολλάκις χαριέστατοι. Τὰ πολιτεύματα αὐτοῦ ἦσαν αὐθαίρετα καὶ ἀκανόνιστα, ἀλλὰ περιεῖχον τὰς ἀρχὰς ὄλων τῶν μετέπειτα τοσοῦτο θαυμασιῶς ἀναπτυχθέντων ἐλευθέρων θεσμῶν. Αἱ κοινωνικαὶ αὐτοῦ σχέσεις καὶ ἔξεις ἦσαν ἔτι τραχεῖαι καὶ ἐνίοτε ἀγριαί, ἀλλὰ περιελάμβανον τὰς ἀφορμὰς ὄλων τῶν ἀρετῶν, αἵτινες, παιδευθεῖσαι βραδύτερον καὶ καθαρισθεῖσαι ἀπὸ παντὸς ἀγεννοῦς μίγματος, ἔμελλον ν' ἀναδείξωσιν ἄνδρας τῶν ὁποίων ἢ μνήμη θέλει τιμᾶται ἐν ὄσῳ τιμᾶται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ καλόν, τὸ τίμιον καὶ τὸ εὐγενές. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἢ τέχνη ἐνηπίαζον ἔτι, ἀλλ' εἰς τὴν ποίησιν παρήχθησαν δύο ἀριστουργήματα, τὰ δίδυμα ἔργα τὰ φέροντα τὸ ἀθάνατον τοῦ Ὀμήρου ὄνομα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἱκανὰ αὐτὰ καὶ μόνα νὰ δοξάσωσι πᾶν ἔθνος. Τὸ ἑλληνικὸν λοιπὸν ἔθνος ὄχι μόνον περιεῖχεν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης γνωστῆς αὐτοῦ ἡλικίας τὰ σπέρματα ἀπάσης τῆς μετέπειτα ἀκμῆς, ἀλλὰ, φαινόμενον ἐνιαῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἀριστεῦον ἀνεδείχθη ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, οὐδένα ἔχον κατὰ τοῦτο ἐνάμιλλον ἄλλον ἢ τὸν δαιμόνιον ἄνδρα, τὸν ὁποῖον αὐτὸ πάλιν ἔμελλέ ποτε νὰ διαπλάσῃ, Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου, ὅστις κατὰ τοῦτο μάλιστα ὑπερτερεῖ πάντας τοὺς λοιποὺς τῆς Ἱστορίας πρωταγωνιστάς, ὅτι ἐκ παίδων ἤρchiσε μεγαλοφυῶν.

